

**UPRAVA BOSNE I HERCEGOVINE ZA
ZAŠTITU ZDRAVLJA BILJA**

92

Na osnovu člana 3. stav (3), člana 10. st. (8) i (9), člana 22. stav (13) i člana 80. stav (2), Zakona o sjemenu i sadnom materijalu poljoprivrednog bilja Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 3/05) i člana 61. stav 2. Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02 i 102/09), Uprava Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja, u saradnji sa nadležnim organima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, donosi

**PRAVILNIK
O SLUŽBENOM NADZORU SADNOG MATERIJALA
POLJOPRIVREDNOG BILJA U BOSNI I HERCEGOVINI
POGLAVLJE I - OPĆE ODREDBE**

**Član 1.
(Predmet)**

- (1) Ovim Pravilnikom propisuje se način provođenja i uslovi za službeni nadzor proizvodnje sadnog materijala, broj, vrijeme i način službenih nadzora, te detaljne smjernice za svaku skupinu poljoprivrednog sadnog materijala.
- (2) Službeni nadzor proizvodnje iz stava (1) ovog člana provodi Organ za potvrđivanje po osnovu Zakona o sjemenu i sadnom materijalu poljoprivrednog bilja Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 3/05), (u daljnjem tekstu: Zakon).
- (3) Ovaj Pravilnik se odnosi na službeni nadzor proizvodnje:
 - a) sjemenskog krompira;
 - b) materijala za razmnožavanje voća i voćnih sadnica;
 - c) sadnog materijala ukrasnog bilja;
 - d) materijala za razmnožavanje povrća i sadnog materijala povrća;
 - e) materijala za razmnožavanje vinove loze.
- (4) Standardi kvaliteta i zdravstveni standardi koje sadni materijal mora ispuniti prije stavljanja u promet u Bosni i

Hercegovini kao i standardi za deklariranje/certificiranje propisani su u posebnim pravnim propisima o stavljanju u promet sadnog materijala poljoprivrednog bilja i to za:

- a) sjemenski krompir;
- b) materijal za razmnožavanje voća i voćnih sadnica;
- c) sadni materijal ukrasnog bilja;
- d) materijal za razmnožavanje povrća i sadni materijal povrća;
- e) materijal za razmnožavanje vinove loze.

**Član 2.
(Definicije)**

Izrazi upotrijebljeni u Zakonu upotrebljavaju se i u ovom Pravilniku, a specifični izrazi upotrijebljeni u ovom Pravilniku imaju sljedeća značenja:

- a) **"Organ za potvrđivanje"** tijelo je koje je odgovorno za sva pitanja koja se odnose na proizvodnju, izdavanje deklaracija/certifikata, testiranja i stavljanje u promet sadnog materijala poljoprivrednog bilja u BiH;
- b) **"Službeni nadzor"** je nadzor obavljen od strane Organa za potvrđivanje, na osnovu zahtjeva za nadzor i ovisno od uplate troškova definiranim posebnim pravnim propisima;
- c) **"Sortnom nečistoćom"** se smatra biljka iste vrste kod koje jedno ili više morfoloških svojstava ne spada u skupinu obilježja koja se obično pripisuju toj sorti i koja je jasno drugačija od te sorte;
- d) **"Atipična biljka"** je biljka druge sorte koja se odlikuje razlikama u rastu, osobenostima listova, obliku stabljike i pigmentaciji, boji cvijeta ili njegovoj frekventnosti;
- e) **"Ovlašteno lice"** u smislu ovog Pravilnika je osoba koja za Organ za potvrđivanje obavlja službeni nadzor.

POGLAVLJE II - POSEBNE ODREDBE**Član 3.**

(Uslovi za proizvodnju sadnog materijala)

- (1) Sadni materijal poljoprivrednih biljaka iz člana 1. stav (4) ovog Pravilnika mogu proizvoditi dobavljači koji su upisani u Registar dobavljača za proizvodnju sadnog materijala poljoprivrednog bilja.
- (2) Dobavljač sadnog materijala registriran za proizvodnju sadnog materijala mora voditi evidenciju o proizvodnji na odgovarajućem Obrascu Priloga I ovog Pravilnika.
- (3) Dobavljač je dužan dostaviti plan proizvodnje sadnog materijala ukrasnog bilja i sadnog materijala povrća Organu za potvrđivanje do kraja januara tekuće godine.

Član 4.

(Uslovi za službeni nadzor sadnog materijala)

- (1) Dobavljač je obavezan zasnovanu proizvodnju prijaviti Organu za potvrđivanje za službeni nadzor za:
 - a) sjemenski krompir neposredno poslije sadnje, a prije nicanja;
 - b) sadni materijal voća i voćne sadnice do 31. maja tekuće godine;
 - c) materijal za razmnožavanje i sadni materijal vinove loze do 15. juna tekuće godine;
 - d) materijal za razmnožavanje povrća i sadni materijal ukrasnog bilja neposredno nakon zasnivanja proizvodnje.
- (2) Prijava iz stava (1) ovog člana podnosi se na odgovarajućem Obrascu Priloga I ovog Pravilnika, ovisno od skupine biljnih vrsta propisanih ovim Pravilnikom. Uz prijavu se dostavljaju dokumenti koji dokazuju sortnu pripadnost materijala za krompir, voćne vrste i vinovu lozu te analize zemljišta na prisutnost nematoda za krompir.

Član 5.

(Službeni nadzor sadnog materijala)

- (1) Službeni nadzor proizvodnje sadnog materijala obavlja se različito u toku proizvodnje ovisno od skupine biljnih vrsta propisanih ovim Pravilnikom.
- (2) Službeni nadzor proizvodnje poljoprivrednog sadnog materijala obavlja se na objektu gdje se sadni materijal proizvodi i njime se utvrđuje:
 - a) porijeklo sadnog materijala upotrijebljenog za proizvodnju;
 - b) autentičnost vrste, čistoća sorte i podloge;
 - c) kondicija i opći izgled vegetativne razvijenosti sadnog materijala, u skladu sa zahtjevima propisanim ovim Pravilnikom i posebnim propisima o stavljanju u promet sadnog materijala pojedinih vrsta bilja u BiH;
 - d) agrotehničke mjere i mjere za njegu poljoprivrednog sadnog materijala;
 - e) zdravstveno stanje;
 - f) količina proizvedenog sadnog materijala po vrstama, sortama, podlogama i kategorijama.
- (3) Za sadni materijal za koji se službenim nadzorom utvrdi da ne ispunjava uslove za stavljanje u promet, zapisnikom će se dobavljaču naložiti mjere za otklanjanje nedostataka.
- (4) Zapisnik o obavljenom službenom nadzoru iz stava (3) ovog člana nalazi se na odgovarajućem Obrascu Priloga I ovog Pravilnika, ovisno od skupine biljnih vrsta propisanih ovim Pravilnikom.

Član 6.

(Biosigurnost)

- (1) Prilikom službenog nadzora mora se voditi računa o biosigurnosti, a to znači:
 - a) izbjegavati bliski dodir s domaćim životinjama;

- b) na mjestima gdje je rizik pojačan, mora se izvršiti dezinfekcija obuće, zaštitnih hlača i točkova vozila itd. poslije obilaska svakog od gazdinstava;
 - c) rizik od širenja štetnih organizama svesti na minimum.
- (2) Kod usjeva za koje se zna da postoji problem prisustva bolesti potrebno je poduzeti mjere kako bi se rizik sveo na minimum za druge usjeve i sadni materijal istih vrsta, kao što je npr. presvlačenje odjeće, čišćenje obuće i odjeće ili tako što će se nadzor oboljelog usjeva ili sadnog materijala obaviti posljednji.

Član 7.

(Obuka osoblja za obavljanje službenog nadzora)

- (1) Organ za potvrđivanje će obavljanje službenog nadzora povjeriti osobi koja je:
 - a) inženjer poljoprivrede općeg smjera ili jedan od smjerova biljne proizvodnje sa najmanje pet godina radnog iskustva u radu sa odgovarajućom grupom poljoprivrednih kultura.
 - b) osoba iz stava (1) ovog člana mora proći odgovarajuću obuku o specifičnostima nadzora pojedine grupe kultura i uspješno položi ispit.
- (2) Obuku će organizirati Organ za potvrđivanje.

POGLAVLJE III - SLUŽBENI NADZOR PROIZVODNJE SJEMENSKOG KROMPIRA**Član 8.**

(Službeni nadzor kod dobavljača)

- (1) Službenim nadzorom kod dobavljača obavlja se detaljna provjera kompletne evidencije koja se odnosi na proizvodnju sadnog materijala koju vodi dobavljač.
- (2) Postupci u okviru službenog nadzora sjemenskog krompira su:
 - a) provjera podataka o upisu usjeva, uključujući i lokaciju na kojoj se usjev nalazi, veličinu, te plodored;
 - b) potvrda autentičnosti svake zasijane partije sjemenskog krompira putem provjere i evidentiranja najmanje jednog serijskog broja etikete iz svake partije sjemenskog krompira koji je korišten za zasnivanje proizvodnje;
 - c) potvrda identiteta sorte koliko je to moguće na terenu;
 - d) otkrivanje i evidentiranje bilo kakvih sortnih nečistoća.
 - e) otkrivanje i evidentiranje svih štetnih organizama i bolesti navedenih u članu 11. ovog Pravilnika;
 - f) provjera usklađenosti sa svim zahtjevima za izolaciju;
 - g) ocjena i evidentiranje općeg stanja i provjera da li je usjev u stanju pogodnom za službeni nadzor.

Član 9.

(Postupci prilikom prvog službenog nadzora sjemenskog krompira)

- (1) Prilikom službenog nadzora potrebno je na odgovarajućem Obrascu Prijave za službeni nadzor Priloga I ovog Pravilnika provjeriti sve navedene podatke a posebno:
 - a) identifikacioni broj usjeva;
 - b) ime podnosioca zahtjeva;
 - c) sorta;
 - d) kategoriju za čiju proizvodnju je usjev upisan;
 - e) ime i brojeve telefona dobavljača;
 - f) adresu na kojoj je usjev;
 - g) broj polja/ime (sa mapom ako je moguće);
 - h) površinu usjeva;
 - i) podatke o plodoredu;
 - j) referentni broj partije sjemenskog krompira.
- (2) Tokom provjere etiketa za svaku zasijanu partiju sjemenskog krompira, mora se provjeriti i uporediti sorta i referentni broj sa podacima koji su navedeni u Prijavi za nadzor.

- (3) Potrebno je evidentirati najmanje jedan serijski broj za svaku zasijanu partiju sjemenskog krompira. Sve nepodudarnosti između podataka koje je naveo podnosilac zahtjeva i podataka na etiketi treba zabilježiti u zapisniku o službenom nadzoru proizvodnje sjemenskog krompira.
- (4) Ukoliko postoji sumnja u vezi autentičnosti posijane partije sjemenskog krompira, lokaciji usjeva ili ako postoje bilo kakve promjene u podacima o usjevu koje bi mogle utjecati na podobnost usjeva, potrebno je da se nastavi pregled s oprezom ili da se odgodi pregled dok svi podaci ne budu provjereni sa podnosiocem zahtjeva ili sa Organom za potvrđivanje.

Član 10.

(Broj i vrijeme službenih nadzora za sjemenski krompir)
Nad sjemenskim krompirom se vrše četiri službena nadzora:

- prvi nadzor se obavlja neposredno nakon nicanja usjeva,
- drugi nadzor se vrši u fazi cvjetanja usjeva,
- treći nadzor se vrši u fazi uništavanja cime,
- četvrti nadzor se vrši nakon dorade i pakiranja.

Član 11.

(Bolesti i štetni organizmi sjemenskog krompira)

- (1) Tokom službenog nadzora:
- Osnovni sjemenski krompir mora ispuniti sljedeće uslove:
 - prilikom nadzora broj biljaka koje se uzgajaju, a koje je napala bolest crne noge, ne smije da pređe 2 %;
 - u direktnom potomstvu, broj biljaka koje se uzgajaju, a nemaju karakteristike prave sorte, ne smije da pređe 0.25 %, a broj biljaka drugih sorti ne smije da pređe 0.1 %;
 - u direktnom potomstvu, broj biljaka koje pokazuju simptome blage ili ozbiljne virusne infekcije ne smije da pređe 4 %.
 - Deklarirani/certificirani sjemenski krompir mora ispuniti sljedeće uslove:
 - prilikom službenog nadzora biljaka koje se uzgajaju, broj biljaka koje je napala bolest crna noga ne smije da pređe 4 %;
 - u direktnom potomstvu, broj biljaka koje se uzgajaju kao one koje nemaju karakteristike prave sorte, ne smije da pređe 0.5 %, a broj biljaka različitih sorti ne smije da pređe 0.2 %;
 - u direktnom potomstvu, broj biljaka koje pokazuju simptome ozbiljne virusne infekcije, ne smije da pređe 10 %. Virus mozaika lišća koji je uzrok gubljenja boje se može ignorirati.
- (2) Kod procjene potomstva sorte napadnute hroničnim virusnim bolestima, slabi simptomi prouzrokovani dotičnim virusom se ne uzimaju u obzir.
- (3) Dozvoljena tolerancija iz stava (1) ovog člana se primjenjuje samo kada su bolesti prouzrokovane virusima.
- (4) Proizvodno zemljište ne smije biti inficirano krompirovom cistolikom nematodom (*Globobera* vrste), što je potrebno dokazati nalazom o izvršenoj analizi zemljišta po osnovu pravnih propisa iz oblasti zdravlja bilja i koja se prilaže uz Prijavu proizvodnje za službeni nadzor.
- (5) U usjevima ne smije biti:
- bolest raka (*Synchytrium endobioticum* (Schilb) Perc);
 - prstenasta trulež (*Clavibacter michiganensis* (Smith) Davis et al. spp. *sepedonicus* (Spieck e Kotth) Davis et al.).
- (6) Bolesti krompira u odnosu na simptome i štetni organizmi na krompiru koji ih prouzrokuju su:

Bakterije		
znaci/simptomi bolesti	Naziv štetnog organizma	Status

Prstenasta trulež krompira	<i>Clavibacter michiganensis</i> ssp. <i>sepedonicus</i> (Spieckermann & Kotthoff) Davis et al.	K ⁽¹⁾
Smeđa trulež krompira	<i>Pseudomonas solanacearum</i> (Smith) Smith = <i>Ralstonia solanacearum</i> (Smith) Yabuchi et al.	K
Crna noga (mekka trulež gomolja krompira)	<i>Erwinia carotovora</i> subsp. <i>atroseptica</i> (van Hall) Dye), <i>Erwinia carotovora</i> subsp. <i>carotovora</i> (Jones) Bergey et al., <i>Erwinia chrysantemi</i> Burkholder et al.	R ⁽²⁾
Obična krastavost krompira	<i>Streptomyces scabies</i> (Thaxter) Waksman & Henrici, <i>Streptomyces europaeiscabies</i> , <i>Streptomyces stelliscabies</i>	R
Gljive		
znaci/simptomi bolesti	Naziv štetnog organizma	Status
Rak krompira	<i>Synchytrium endobioticum</i> (Schilb.) Perc.	K
Bijela noga krompira	<i>Thanatephorus cucumeris</i> (Frank.) Donk (= <i>Rhizoctonia solani</i> Kühn)	R
Bijela krastavost krompira	<i>Fusarium</i> spp., <i>Giberella</i> spp.	R
Crna pegavost gomolja	<i>Colletotrichum coccodes</i> (Wallr.) Hughes	R
Verticilijumsko uvenuće krompira	<i>Verticillium albo-atrum</i> Reinke in Berth., <i>Verticillium dahliae</i> Kleb.	R
Krompirova plijesan	<i>Phytophthora infestans</i> (Mont.) de Bary	R
Crna lisna pegavost krompira	<i>Alternaria solani</i> (Ell. et Mart.) Sorauer	
Mokra trulež gomolja krompira	<i>Pythium ultimum</i> Trow.	R
Roza trulež krompira	<i>Phytophthora erythroseptica</i> Pethybridge	R
Gangrena krompira	<i>Phoma exigua</i> var. <i>foveata</i> (Foister) Boerema	R
Srebrna krastavost krompira, srebrlikost	<i>Helminthosporium solani</i> Dur. et Mont. (= <i>Spondylocadium atrovirens</i> Harz)	R
Prašna krastavost krompira	<i>Spongospora subterranea</i> (Wallr.) Lagerh.	R
Virusi i virusoliki štetni organizmi		
znaci/simptomi bolesti	Naziv (oznaka) štetnog organizma	Status
Bronzasta pegavost duhana	Potato spotted wilt tospovirus (TSWV)	K
Vretenatost gomolja krompira	Potato spindle tuber viroid (PSTVd) - viroid vretenatosti krompira	K
	Potato stolbur phytoplasma	K
Uvijenost listova	Potato leafroll polerovirus (PLRV) - virus uvijanja krompirovih listova	R
Teži i blagi mozaik, Crtičavost kromira	Potato Y potyvirus (PVY) - krompirov virus Y Potato A potyvirus (PVA) - krompirov virus A Potato V potyvirus (PVV) - krompirov virus V Potato M carlavirus (PVM) - krompirov virus M Potato S carlavirus (PVS) - krompirov virus S Potato X potexvirus (PVX) - krompirov virus X	R
	Potato aucuba mosaic potexvirus (PAMV) Alfalfa mosaic alfamovirus (AMV)	R
	Potato mop-top pomovirus (PMTV) Cucumber mosaic cucumovirus (CMV) Tobacco mosaic tobamovirus (TMV) Tobacco necrosis necrovirus (TNV) Tobacco rattle tobavirus (TRV) Tomato black ring nepovirus (TBRV) Tomato mosaic tobamovirus (ToMV)	R
Nematode		
Naziv štetnog organizma		Status
a) krompirove cistolike nematode	<i>Globobera pallida</i> (Stone) Behrens, <i>Globobera rostochiensis</i> (Wollenweber) Behrens	K
b) druge nematode	<i>Meloidogyne chitwoodi</i> Golden et al., <i>Meloidogyne fallax</i> Karssen, <i>Ditylenchus destructor</i> Thorne	K
4.5. Drugi štetni organizmi		
Prema odredbama pravnih propisa kojima se uređuje kontrola unošenja i sprečavanja širenja štetnih organizama, biljaka i biljnih proizvoda u EU.		K

K - karantenski štetni organizmi, koji ne smiju biti prisutni u nasadu sjemenskog krompira niti u partiji sjemenskog krompira.

R - štetni organizmi, koji se stručno nadziru u sjemenskom usjevu krompira i u partiji sjemenskog krompira prisutni u postocima.

(7) Zahtjevi za usjeve sjemenskog krompira predstavljeni po kategorijama i klasama E

Kategorija	Predosnovno sjeme		Osnovno sjeme		Deklarirano/certificirano sjeme		
Broj generacija umnožavanja	jedna generacija	dvije generacije	dvije generacije	jedna generacija	jedna generacija		
Oznaka generacije umnožavanja	IS	S 1, S 2	SE1 SE 2	E	A	B	C
1. Pregled sjemenskog nasada	% biljaka						
a) Sortna čistoća – biljke drugih sorti:	0	0	0,05	0,05	0,1	0,1	0,1
b) Crna noga (<i>Erwinia</i> spp)	0	0	0	0,1	0,5	1	1
c) Bijela noga (<i>Thanatephorus cucumeris</i> (Frank.) Donk [= <i>Rhizoctonia solani</i> Kühn])	0	1	2	3	6	8	12
d) Ostale bolesti vena (<i>Colletotrichum coccodes</i> Wallr.) S.J.Hughes, <i>Verticillium albo-atrum</i> Reinke in Berth., <i>Verticillium dahliae</i> Kleb., <i>Fusarium</i> spp.)	0	2	2	3	4	8	8
ukupno:							
e) Znaci viroza ukupno od toga:	0	0,03	0,05	0,5	2	3	6
- Teški mozaik, crtičavost (PVY, PVA, PVX i/ili PVX) i uvijanje listova (PLRV) ukupno najviše:	0	0,03	0,03	0,1	0,25	0,5	1,5
- Blagi mozaik (PVA, PVM, PVX ili PVS) ukupno najviše:	0	0,03	0,05	0,5	2	3	6
- PAMV i AMV ukupno najviše:	0	0	0	0	0,01	0,01	0,01
f) Prazna mjesta:	-	1	2	3	5	10	15
g) Zakorovljenost	-	10	10	10	10	10	10
h) Brojčana vrijednost (najviše)	0	3	4	8	15	30	65
i) Krompiova plijesan (<i>Phytophthora infestans</i> (Mont.) de Bary) i crna lisna pjegavost (<i>Alternaria solani</i> (Ell. et Mart.) Sorauer)	Pogođeno više od 30 % sjemenskega nasada i uništeno najviše 5 % biljaka.						
	(% biljaka)						
2. Provjera nakon vadenja gomolja	0	0,5	0,5	2	4	7	10

Član 12.

(Prostorna izolacija)

Sjemenski usjev mora da bude izoliran:

- minimalno 1 širinu brazdice za usjev zasijan u susjednim redovima koji se protežu u istom smjeru;
- minimalno 5 metara gdje se različite sorte uzgajaju u istom redu;
- minimalno 5 metara se preporučuje gdje se različite sorte uzgajaju tako da su pod uglom jedna u odnosu na drugu;
- 50 metara od svog drugog krompira, uključujući merkantilni krompir, vrtove, itd.

Član 13.

(Standardi za polje)

(1) Standardi koje mora ispuniti usjev sjemenskog krompira su:

Defekt/bolest	Osnovno sjeme	Deklarirano/certificirano sjeme
Atipične biljke	< 0,25 % od čega	< 0,5 % od čega najviše 0,2 % smiju

	najviše 0,1 % smiju biti atipične	biti atipične
Uvijenost lista + ozbiljna raširenost mozaika + blaga raširenost mozaika	Ukupno 4,0 %	Ukupno 10,0 %, biljke koje pokazuju znake diskoloracije ali kod kojih nema deformacije lista, treba ignorirati
Crna noga (<i>Erwinia carotovora</i>)	2,0 %	4,0 %

a) Čistoća:

- Atipične biljke mogu biti greške u kupljenom sjemenu, pogreške napravljene tokom sadnje ili od strane održavaoca posjeda.
- Ukoliko je ijedna od pronađenih biljaka iz kategorija osnovno i deklarirano/certificirano zaražena nekom bolešću, treba ih posmatrati kao problem sa čistoćom a i kao zdravstveni problem, bolest, u koje spada:
 - Uvijenost lista krompira:** osnovni simptomi (infekcija tokom trenutne sezone uzgoja) se javljaju na gornjim listovima i očituju se u uvijanju rubova listića prema gore, naročito na bazi listića, često u toj fazi dolazi do pojave ljubičaste boje i cijela biljka postaje blijeda.
 - Sekundarni simptomi:** pojavljuju se kada je zaraženo sjeme koje je zasijano. Postoje znatne varijacije između sorti. Obično je uvijanje donjih listova popraćeno i izvjesnim stepenom patuljastog rasta i blijedim "otvorenim" vrhom biljke. Donji uvijeni listovi često sušavaju kada se pomjeraju i hrskavi su kada se smrve u ruci. Često su na donjim listovima prisutne tamnosmeđe ili crne nekrotične mrlje i pjege, posebno prema vrhovima. Simptomi su ograničeni na donje listove i češće se mogu primijetiti u usjevima koji se slabo navodnjavaju.
 - Ozbiljni mozaik i virus crtičastog mozaika krompira:** obično je uzročnik Y virus krompira. Osnovni simptomi, koji se često opisuju kao "crtičavost lista" variraju od sorte do sorte i često se mogu uočiti samo na jednoj stabljici i infekcija se ogleda u tamnosmeđim crticama koje se protežu duž vena na donjoj strani listova. Kod drugih sorti pojavljuju se smeđe pjege različitih oblika i najčešće se koncentriraju na jednoj strani lista. Kako se crtice i pjege šire i listići postaju žuti, zaraženo lišće prerano propada i ostaje da visi sa stabljike na tankoj niti. Najviši listovi najduže zadržavaju zelenu boju, iako je česta pojava žute mozaičnosti. Ovaj simptom se često može uočiti kada biljne uši koje prenose virus napadnu usjev u početku sezone. Svaka od tih biljaka mora se tretirati kao ozbiljan slučaj virusa.
 - Sekundarna infekcija:** Zaražene biljke su često patuljastog rasta, prerano sazrijevaju i okolno bilje ih zaklanja. Povremeno se pojavljuje zaraza na jednoj stabljici, i njih je potrebno posmatrati kao zaražene biljke. Sekundarna infekcija može uzrokovati simptom crtičavosti i povijanja lista, ali se najčešće očituje u naglašenoj mozaičnosti zajedno sa sljedećim simptomima:
 - Izobličeno lišće,
 - Smanjena visina biljke,
 - Smanjena veličina listova i pojedinačnih listića.
 - Pored patuljastog rasta biljke dolazi i do toga da listovi često imaju blago hrapavu površinu i zeleno-žutu boju u odnosu na ravnu površinu i

ujednačenu i tamnozelenu boju kod normalnih listova. Kako sezona napreduje, stabljike postaju slabije i padaju prema van umjesto da rastu ka gore, i donji listovi se povijaju ka dolje.

- **Blagi mozaik:** Lišće ili zaražene biljke pokazuju različite stepene zelenog ili žućkasto-zelenog mozaika. Blagi mozaik se razlikuje od teškog mozaika u sljedećim karakteristikama: nema patuljastog rasta biljke, veličina listova i listića nije smanjena i nema izobličenosti lišća osim, u najgorem slučaju, blagog povijanja rubova listića. Potrebno se strogo držati ovih kriterija prilikom klasificiranja zaraženih biljaka u kategorije bolesti.

- **Crna noga (*Erwinia carotovora*):** radi se o progresivnoj bolesti i sve biljke koje pokazuju bilo kakve simptome moraju se tretirati kao zaražene.

- **Bolest raka (*Synchytrium endobioticum*) Schilb Perc:** usjev ne smije biti zaražen ovom bolešću.

- **Prstenasta trulež (*Clavibacter michiganensis* (Smith) et al. spp. *sepedonicus* (Spieck e Kottth Davis) et al.):** usjev ne smije biti zaražen ovom bolešću.

3) Štetočine

- **Krompirova cistolika nematoda (*Globodera* vrsta koja napada krompir):**

Ako se po izgledu stabljike, preostale nakon ubiranja plodova, sumnja na prisustvo cistolike nematode, ovlašteno lice treba podići nekoliko biljaka na koje sumnja i pregledati korijenje. Ako se pronađu ciste ovlašteno lice to mora evidentirati u svoju dokumentaciju i deklariranje/certificiranje usjeva se mora odbiti.

- **Biljne uši:** su vektori najvećeg broja poznatih virusnih infekcija krompira, prisustvo većeg broja ušiju u sjemenskom usjevu se smatra povodom za uništavanje stabljike. Ovlašteno lice treba tokom službenog nadzora da zabilježi i evidentira nivo zaraženosti usjeva ušima koji može biti:

Nivo prisustva štetočine	Granične vrijednosti
Blago	jedna do dvije uši na nekoliko biljaka
Srednje	nekoliko ušiju na većini biljaka
Teško	veliki broj ušiju na nekim biljkama

- (2) Čišćenje ili uklanjanje defektnih biljaka iz usjeva se vrši kako bi usjev ispunio tražene standarde. Svi postupci čišćenja se moraju obaviti prije drugog službenog nadzora. Za kategoriju osnovnog sjemena se očekuje da se najviše 200 biljaka po ha ukloni, a kod deklariranog/certificiranog sjemena ne više od 400 biljaka po ha.

Biljke se uklanjaju tako što se otkopavaju kako bi se osiguralo da se svi gomolji uklone, kada ovlašteno lice pregleda usjev u kojem su neke biljke uklonjene čišćenjem treba da iskopa zaostale praznine kako bi provjerio da li je postupak pravilno izveden. Potrebno je provjeriti najmanje deset praznina. Ako ovlašteno lice pronađe sjemenske gomolje u prazninama potrebno je izbrojati ukupan broj i pomnožiti sa pronađenim postotkom kod sjemenskih gomolja iz testnog kopanja. Ukupni procijenjeni broj se onda sabira sa ukupnim brojem viroznih biljaka.

Uništavanje stabljike se vrši ukoliko je zaraženost ušima osrednja ili teška. Potrebno je izvršiti uništavanje što prije.

- (3) Prije nego što ovlašteno lice napusti lokaciju usjeva, potrebno je da ispunji Obrazac zapisnika o službenom

nadzoru na odgovarajućem obrascu Priloga I ovog Pravilnika. Svu evidenciju i opažanja tokom službenog nadzora je potrebno čuvati najmanje dvije godine.

- (4) Kod usjeva osnovnog sjemenskog krompira rezultat službenog nadzora može biti: prihvatiti kao osnovno, degradirati u kategoriju deklarirano/certificirano sjeme ili odbiti.

Kod deklariranog/certificiranog sjemena preporuka može biti: prihvatiti kao deklarirano/ certificirano ili odbiti.

Član 14.

(Službeni nadzor kalibrirane partije)

- (1) Sve partije sjemenskog krompira, nakon kalibriranja, potrebno je još jednom vizuelno pregledati kako bi se ocijenilo da li partija ispunjava standarde za deklariranje /certificiranje i stavljanje u promet.
- (2) Ovlašteno lice mora provjeriti:
- a) da li je partija pravilno označena i da li je svako pakiranje/vreća propisno zatvoreno;
 - b) prikazana veličina krompira koji se stavlja u promet se smatra da je tačna, ako od ukupne težine sjemenskog krompira na koji se deklaracija/certifikat odnosi odstupanje veličine gomolja manjih nego što je minimalna prikazana veličina ne prelazi 3 % i većih nego što je maksimalna prikazana veličina na prelazi 3 %;
 - c) da odstupanja od propisanih standarda za sjemenski krompir propisanih Pravilnikom o stavljanju u promet sjemenskog krompira u BiH ne prelaze propisane vrijednosti.

Član 15.

(Postupak službenog nadzora kalibrirane partije sjemenskog krompira)

- (1) Ovlašteno lice pregleda sve gomolje ako ukupna količina sjemenskog krompira koji treba pregledati ne prelazi 50 kg.
- (2) Ukoliko ukupna količina sjemenskog krompira prelazi 50 kg, ovlašteno lice slučajnim uzorkom odabere određeni broj pakiranja koje će pregledati.
- (3) Za partije koje ne prelaze 5 tona i koje su zapakirane u kontejnerima od 50 kg ili manje u vreće, mora se slučajnim uzorkom odabrati i pregledati najmanje jedno od dvadeset pakiranja ili vreća i takav uzorak mora imati najmanje 50 kg, dok za partije preko 5 tona mora se uzeti uzorak od najmanje 250 kg.
- (4) Kod krompira pakiranog u pakiranja ili kontejnere (osim vreća) preko 50 kg ili nezapakirani, od partija koje ne prelaze 5 tona ovlašteno lice odabere slučajnim uzorkom jednu dvadesetinu težine partije i taj uzorak mora iznositi najmanje 50 kg a kod partija preko 5 tona mora se slučajnim uzorkom odabrati uzorak od najmanje 250 kg.
- (5) Ovlašteno lice obavlja nadzor po metodama i na način usvojen na obuci za službeni nadzor.
- (6) Ukoliko partija ispunjava standarde za stavljanje u promet, ovlašteno lice popunjava Obrazac zapisnika o nadzoru partije navedenom u Prilogu I ovog Pravilnika i šalje ga Organu za potvrđivanje koji zatim podnosiocu zahtjeva izdaje deklaraciju/certifikat za partiju.
- (7) Ako partija ne zadovolji standarde, ovlašteno lice može podnosiocu zahtjeva odobriti da reklibrira partiju, npr. ako u partiji ima previše nepravilnih ili premalih gomolja oni mogu da se uklone kada krompir prolazi kroz stroj za kalibriranje, partija se zatim ponovo pregleda i ako se ispuni standard, može se izvršiti deklariranje/certificiranje partije.
- (8) Ukoliko ovlašteno lice posumnja da je partija zaražena karantinskim organizmima, mora obavijestiti fitosanitarnog inspektora.

POGLAVLJE IV - MATERIJAL ZA RAZMNOŽAVANJE VOĆA I VOĆNIH SADNICA

Član 16.

(Broj i vrijeme službenih nadzora za materijal za razmnožavanje voća i voćnih sadnica)

- (1) Za materijal za razmnožavanje voća i voćnih sadnica vršit će se dva službena nadzora.
- (2) Prvi službeni nadzor voćnih sadnica, podloga i matičnih stabala većine voćnih vrsta vrši se tokom vegetacije od sredine jula do kraja avgusta.
- (3) Drugi službeni nadzor vrši se prije vađenja voćnih sadnica, podloga, a za matična stabla prije skidanja pupova sa matičnih stabala.
- (4) Službeni nadzor jagodičastog voća (jagoda, malina, kupina itd.), treba da se obavlja tokom vegetacije ovisno od načina proizvodnje. Dobavljači koji imaju proizvodnju u zatvorenom prostoru moraju na vrijeme obavijestiti ovlašteno lice radi obavljanja dva službena nadzora prije stavljanja u promet

Član 17.

(Izolacija)

- (1) Prema Zakonu o zaštiti zdravlja bilja ("Službeni glasnik BiH", broj 23/03), bakteriozna plamenjača (*Erwinia amylovora*) i šarka šljive (Plum pox virus) su karantinske bolesti koje se moraju prijaviti fitosanitarnom inspektoratu.
- (2) Izolacija od domaćina šarke šljive i drugih vrsta se preporučuje za glavne vrste voća kako je dato u nastavku:

a) Matična stabla:

Matična stabla	Minimalna izolacijska udaljenost (u metrima)
Domaćini šarke šljive	1000
Ostale <i>Prunus</i>	100
<i>Malus</i> i <i>Pyrus</i>	500 od svih <i>pomoideae</i>

b) Voćne sadnice

Voćne sadnice	Minimalna izolacijska udaljenost (u metrima)
Domaćini šarke šljive	500
Ostale <i>Prunus</i>	100
<i>Malus</i> i <i>Pyrus</i>	500 od svih <i>pomoideae</i>

c) Podloge

Podloge	Minimalna izolacijska udaljenost (u metrima)
Domaćini šarke šljive	1000
Ostale <i>Prunus</i>	100
<i>Malus</i> i <i>Pyrus</i>	500 od svih <i>pomoideae</i>

- (3) Izolacija za jagode:
 - a) različita sorta istog razreda: 3 metra;
 - b) zasad voća (uključujući vrtove): 500 metara.
- (4) izolacija za *Rubus* - strukture otporne na biljne uši
 - a) nijedna *Rosa* vrsta se ne smije uzgajati u istoj strukturi kao upisani materijal;
 - b) struktura mora biti izolirana 100 metara od *Rosa* vrste.
- (5) Izolacija za *Rubus* - strukture koje nisu otporne na biljne uši isto kao gore, plus izolacijske udaljenosti za ratarske usjeve: upisani materijal mora biti izoliran najmanje 100 metara od zasada voća (uključujući vrtove).
- (6) Izolacija za *Ribes*
 - a) različita sorta istog razreda: 2 metra;
 - b) zasad voća (uključujući vrtove): 400 metara, ogrozđ/jošta 100 metara od svih drugih *Ribes*.

Član 18.

(Opća ocjena zasada)

- (1) U Bosni i Hercegovini trenutno se sav materijal za razmnožavanje voća i voćnih sadnica upisuju za odobrenje u CAC (Conformitas Agraria Communitatis) kategoriju.
- (2) Ovlašteno lice mora na osnovu vizuelnog pregleda provjeriti da li je materijal za razmnožavanje voća i voćne sadnice bez štetnih organizama i bolesti koje utječu na kvalitet, da li ima znakova ili simptoma takvih organizama i bolesti, koji

umanjuju upotrebnu vrijednost materijala za razmnožavanje voća i voćnih sadnica, naročito onih navedenih u Prilogu I Pravilnika o stavljanju u promet materijala za razmnožavanje voća i voćnih sadnica namjenjenih za proizvodnju voća u BiH.

- (3) Ovlašteno lice pažljivo hoda između redova biljaka i traži simptome štetnih organizama i bolesti, zatim evidentira broj biljaka na kojima su uočeni simptomi štetnih organizama i bolesti.
- (4) Kod voćnih sadnica mora da se potvrdi da je rod ili vrsta materijala ispravna i da su identitet i čistoća u skladu sa sortom.
- (5) Budući da se to teško utvrđuje vizuelno, naglasak je na provjeri dokumentacije o porijeklu materijala za reprodukciju.
- (6) Prvim službenim nadzorom provjerava se dokumentacija o porijeklu materijala upotrijebljenog za prijavljenu proizvodnju, te se vizuelnim pregledom i procjenom provjerava prijavljena količina sa stvarnim stanjem na terenu, kao i opće stanje sadnog materijala na terenu.
- (7) Pri zadnjem službenom nadzoru prebrojavanjem, bilo cijele količine ili određenog postotka određenog po principu reprezentativnog uzorka, utvrđuje se količina sadnog materijala po vrstama, sortama, klonovima (ako je potrebno), podlogama i kategorijama koji ispunjava uslove za stavljanje u promet, te se ti podaci unose u Zapisnik.

Član 19.

(Odabir i službeni nadzor materijala za razmnožavanje – matičnih stabala)

- (1) Odabir matičnih stabala se vrši na osnovu prijave za odabir koju dobavljač dostavlja Organu za potvrđivanje na odgovarajućem Obrascu iz Priloga I zajedno s dokumentacijom o porijeklu materijala.
- (2) Odabir matičnih stabala traje najmanje dvije godine u toku kojih se provjerava identitet sorte biljaka kandidata.
- (3) Provjera se zasniva na kontroli dokumentacije o porijeklu i upoređivanjem uočenih osobina sorte sa opisom sorte prihvaćenim pri upisu sorti u Sortnu listu BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 59/10 i 6/11) (u daljem tekstu: Sortna lista BiH).
- (4) Svako matično stablo se obilježava brojem i upisuje u evidenciju matičnih stabala kod Dobavljača. Evidencija je popraćena skicom pozicije stabala na katastarskom planu.
- (5) Svake godine se vrši vizuelni pregled matičnih stabala, te se evidentira u Zapisnik naveden u Prilogu I ovog Pravilnika količina materijala za razmnožavanje koja se može ubrati.
- (6) Dobavljač je dužan da vodi Knjigu matičnih stabala zajedno sa skicom na katastarskom planu. Prema odgovarajućem obrascu iz Priloga I ovog Pravilnika.

Član 20.

(Dodatni posebni zahtjevi za sadni materijal roda *Citrus*)

Prilikom službenog nadzora materijala za razmnožavanje i voćnih sadnica roda *Citrus* ovlašteno lice mora provjeriti da li materijal ima bilo kakve simptome virusa, virusima sličnih organizama i bolesti, naročito onih navedenih u Prilogu I Pravilnika o stavljanju u promet materijala za razmnožavanje voća i voćnih sadnica namjenjenih za proizvodnju voća u BiH.

Član 21.

(Popunjavanje Obrasca zapisnika o službenom nadzoru)

- (1) Ukoliko ovlašteno lice utvrdi da materijal ispunjava standarde u pogledu kvaliteta i zdravlja bilja koji su propisani ovim Pravilnikom, podnosiocu zahtjeva se izdaje Zapisnik u kojem se navodi količina potvrđenog materijala. Obrazac zapisnika je naveden u Prilogu I ovog Pravilnika.

- (2) Za količinu materijala navedenu u Zapisniku na zahtjev dobavljača Organ za potvrđivanje izdaje zvaničnu deklaraciju/certifikat i označava etiketama potvrđene kategorije.

POGLAVLJE V - REPRODUKCIONI MATERIJAL UKRASNOG BILJA

Član 22.

(Broj i vrijeme službenih nadzora za sadni materijal ukrasnog bilja)

Ovlašteno lice mora pregledati reprodukcioni materijal ukrasnog bilja najmanje jednom tokom svakog proizvodnog ciklusa.

Član 23.

(Opća ocjena sadnog materijala ukrasnog bilja)

- (1) Ovlašteno lice mora da provjeri da je reprodukcioni materijal ukrasnog bilja u propisno identificiranim i označenim partijama. Potrebno je utvrditi bar na osnovu vizuelnog pregleda da je sadni materijal većim dijelom bez štetnih organizama i bolesti koje utječu na kvalitet, ili da li ima znakova ili simptoma takvih organizama i bolesti, koji umanjuju upotrebnost sadnog materijala.
- (2) Ovlašteno lice mora obratiti posebnu pažnju na to da li je materijal čist od štetnih organizama i bolesti navedenih u Prilogu I Pravilnika o stavljanju u promet sadnog materijala ukrasnog bilja u Bosni i Hercegovini u odnosu na njegov rod ili vrstu.
- (3) Ako je pojedinačna partija u proizvodnji dotičnog materijala velika, preko 1000 biljaka, ovlašteno lice treba, nakon što je izvršilo vizuelni pregled, pregledati ako je potrebno i sa lupom, 300 biljaka, slučajnim uzorkom odabranih, kako bi uočio da li ima znakova štetnih organizama, što pomaže da se otkriju zaraze nekim insektima koje bi inače bilo nemoguće otkriti bez detaljnog pregleda.
- (4) Ovlašteno lice treba da ustanovi da reprodukcioni materijal ukrasnog bilja ima zadovoljavajuću razvijenost u pogledu njegove upotrebljivosti, jer slabo razvijene biljke se ne mogu odobriti za stavljanje u promet.
- (5) Potrebno je utvrditi da reprodukcioni materijal ima odgovarajući identitet i čistoću vrste i sorte ako postoji.
- (6) U slučaju potrebe, provjera sortne pripadnosti se obavlja na uzorku od oko 100 sadnica koji se za tu potrebu uzimaju od dobavljača. Upoređivanje se vrši sa sadnicama proizvedenim iz standardnog uzorka sorte.

Član 24.

(Dodatni posebni zahtjevi za reprodukcioni materijal ukrasnog bilja roda *Citrus*)

Prilikom službenog nadzora sadnog materijala ukrasnog bilja roda *Citrus* ovlašteno lice mora provjeriti da li materijal ima bilo kakve simptome virusa, virusima sličnih organizama i bolesti a posebno navedenih u Prilogu I Pravilnika o stavljanju u promet reprodukcionog materijala ukrasnog bilja u Bosni i Hercegovini u odnosu na njegov rod ili vrstu.

Član 25.

(Popunjavanje Obrasca Zapisnika o službenom nadzoru)

- (1) Ukoliko ovlašteno lice utvrdi da materijal ispunjava standarde u pogledu kvaliteta i zdravlja bilja koji su propisani ovim Pravilnikom, podnosiocu zahtjeva se izdaje Zapisnik na odgovarajućem Obrascu navedenom u Prilogu I ovog Pravilnika.
- (2) Materijal koji ne ispunjava standarde a ovlašteno lice smatra da je moguće materijal približiti standardima za stavljanje u promet putem upotrebe sredstava za zaštitu bilja, ovlašteno lice može izdati odobrenje da se primjene korektivne mjere. Kada se završi postupak prskanja, nadležni inspektor vrši

dodatni pregled kako bi provjerio da li je sadni materijal sada pogodan za stavljanje u promet. Ukoliko se ustanovi da su standardi ispunjeni izdaje se odobrenje za stavljanje u promet.

POGLAVLJE VI - MATERIJAL ZA RAZMNOŽAVANJE POVRĆA OSIM SJEMENA

Član 26.

(Broj i vrijeme službenih nadzora za sadni materijal povrća)
Sadni materijal povrća ovlašteno lice treba da pregleda najmanje jednom tokom svakog proizvodnog ciklusa.

Član 27.

(Opća ocjena sadnog materijala povrća)

- (1) Ovlašteno lice mora da provjeri da je sadni materijal povrća u propisno identificiranim i označenim partijama.
- (2) Potrebno je utvrditi bar na osnovu vizuelnog pregleda da je sadni materijal većim dijelom čist od štetnih organizama i bolesti koje utječu na kvalitet, ili da li ima znakova ili simptoma takvih organizama i bolesti, koji umanjuju upotrebnost sadnog materijala.
- (3) Ovlašteno lice mora obratiti posebnu pažnju na to da li je materijal čist od štetnih organizama i bolesti navedenih u Prilogu I iz Pravilnika o stavljanju u promet sadnog materijala ukrasnog bilja u Bosni i Hercegovini u odnosu na njegov rod ili vrstu.
- (4) Sadni materijal mora da pripada sorti čije se sjeme može stavljeti u promet u skladu sa Zakonom. Nadležni inspektor treba da provjeri da li se sorta nalazi na Sortnoj listi BiH koje je dozvoljeno stavljeti u promet u Bosni i Hercegovini.
- (5) Ovlašteno lice treba da ustanovi da sadni materijal povrća bilja ima zadovoljavajuću razvijenost u pogledu njegove upotrebljivosti, jer slabo razvijene biljke se ne mogu odobriti za stavljanje u promet.
- (6) Potrebno je utvrditi da sadni materijal ima odgovarajući identitet i čistoću vrste i sorte ako postoji.
- (7) Ako je pojedinačna partija u proizvodnji dotičnog materijala povrća velika, preko 1000 biljaka, ovlašteno lice treba, nakon što je izvršen vizuelni pregled biljaka, pregledati ako je potrebno i sa lupom, 300 nasumično odabranih jedinki kako bi se uočilo da li ima znakova štetnih organizama, što pomaže da se otkriju zaraze nekim insektima koje bi inače bilo nemoguće otkriti bez detaljnog pregleda.
- (8) U slučaju potrebe, provjera sortne pripadnosti se obavlja na uzorku od oko 100 sadnica koji se za tu potrebu uzimaju od dobavljača. Upoređivanje se vrši sa sadnicama proizvedenim iz standardnog uzorka sorte.

Član 28.

(Posebne odredbe koje se odnose na proizvodnju lukovica ljutike i bijelog luka)

- (1) Ako dobavljač želi da stavlja u promet lukovice ljutike i bijelog luka, lukovice moraju da potječu od materijala za razmnožavanje koji je pregledan od strane ovlaštenog lica u fazi proizvodnje usjeva i kod kojeg nisu pronađeni nikakvi štetni organizmi i bolesti koje mogu utjecati negativno na kvalitet, što bi umanjilo njegovu upotrebljivost kao sadnog materijala, naročito kada se radi o organizmima i bolestima navedenim u Prilogu I Pravilnika o stavljanju u promet materijala za razmnožavanje i sadnog materijala povrća u Bosni i Hercegovini.
- (2) Organ za potvrđivanje vodi evidencije o svim službenim nadzorima za svaku godinu.

Član 29.

(Popunjavanje Obrasca zapisnika o službenom nadzoru)

- (1) Ukoliko ovlašteno lice utvrdi da materijal ispunjava standarde u pogledu kvaliteta i zdravlja bilja koji su

propisani ovim Pravilnikom, podnosiocu zahtjeva se izdaje Zapisnik na odgovarajućem Obrascu navedenom u Prilogu I ovog Pravilnika.

- (2) Materijal koji ne udovoljava standardu a ovlašteno lice smatra da je moguće materijal približiti standardima za stavljanje u promet putem upotrebe sredstava za zaštitu bilja, ovlašteno lice može izdati odobrenje da se primjene korektivne mjere. Kada se završi postupak prskanja, ovlašteno lice vrši dodatni pregled kako bi provjerio da li je sadni materijal sada pogodan za stavljanje u promet. Ukoliko se ustanovi da su standardi ispunjeni izdaje se odobrenje za stavljanje u promet.

POGLAVLJE VII - VINOVA LOZA

Član 30.

(Broj i vrijeme službenih nadzora za vinovu lozu)

- (1) Za sadni materijal vinove loze potrebno je izvršiti najmanje jedan službeni nadzor u vegetaciji i jedan nadzor nakon klasiranja materijala.
- (2) Ovlašteno lice obavlja nadzor matičnjaka i prporišta najmanje jednom tokom vegetacije.

Član 31.

(Službeni nadzor matičnih nasada plemki)

- (1) Ovlašteno lice obavlja vizuelni pregled sadnog materijala u rasadniku, pažljivo hoda između redova biljaka i traži simptome štetnih organizama i bolesti. Zatim evidentira broj biljaka na kojima su uočeni simptomi štetnih organizama i bolesti.
- (2) Službeni nadzor je zasnovan na testovima za utvrđivanje zdravstvenog stanja bilja koji se provode prema općeprihvaćenim metodama za otkrivanje navedenih bolesti. Testovi se moraju vršiti najmanje svakih 10 godina, počevši od petogodišnjih matičnjaka.
- (3) Ukoliko ovlašteno lice obavlja službeni nadzor svih biljaka, zdravstveni testovi se trebaju provoditi svakih 10 godina, počevši od matičnjaka starih 10 godina.
- (4) Stopa gubitka u matičnjacima koja je posljedica djelovanja štetnih organizama ne smije prelaziti 5 %.
- (5) Zaražene biljke štetnim organizama navedenim u Prilogu I Pravilnika o stavljanju u promet materijala za razmnožavanje vinove loze u BiH moraju se ukloniti. Ovlašteno lice mora da provjeri da osoba koja je odgovorna za vođenje evidencije u matičnjaku evidentira razloge gore opisanog gubitka koji je posljedica štetnih organizama ili nekih drugih faktora.
- (6) Svi zasadi namijenjeni za proizvodnju kategorije deklariranog/certificiranog materijala za razmnožavanje ne smiju sadržavati biljke koje pokazuju simptome bolesti uzrokovanih virusima.
- (7) Potrebno je uporediti sadni materijal sa službenim opisom sorte kako bi se potvrdio identitet i čistoća sorte, a ako je potrebno i klonu ukoliko je to moguće. Posebna važnost daje se provjeri dokumentacije o sortnosti i kategorije materijala kojim je nasad podignut.
- (8) Ovlašteno lice provjerava prijavljene količine sadnog materijala i upoređuje sa stanjem na terenu i evidencijom dobavljača.
- (9) Ovlašteno lice treba da provjeri da li u zasadu ima štetnih organizama koji umanjuju upotrebljivost sadnog materijala, naročito mora obratiti pažnju na štetne organizme navedene u stavu (4) Priloga I Pravilnika o stavljanju u promet materijala za razmnožavanje vinove loze u BiH.
- (10) Ukoliko zahtjevi kultivacije i nivo razvijenosti rastućeg zasada ne dozvoljavaju ovlaštenom licu da propisno provjeri identitet i čistoću rastućeg zasada u odnosu na sortu, a ako je

potrebno i klon, kao i zdravstveno stanje zasada, ovlašteno lice mora odbiti potvrđivanje.

Član 32.

(Službeni nadzor matičnjaka podloga namijenjenih za proizvodnju deklariranog/certificiranog materijala)

- (1) Ovlašteno lice na osnovu vizuelnog pregleda na godišnjoj osnovi provjerava da li su biljke zaražene štetnim organizmima navedenim u članu 31. stav (5) ovog Pravilnika.
- (2) Službeni nadzor je zasnovan na testovima za utvrđivanje zdravstvenog stanja bilja koji se provode prema općeprihvaćenim metodama za otkrivanje navedenih bolesti. Testovi se moraju vršiti najmanje svakih 10 godina, počevši od petogodišnjih matičnjaka.
- (3) Ukoliko ovlašteno lice obavlja službeni nadzor svih biljaka, zdravstveni testovi se trebaju provoditi svakih 10 godina, počevši od matičnjaka starih 10 godina.
- (4) Stopa gubitka u matičnjacima koja je posljedica djelovanja štetnih organizama ne smije prelaziti 5 %.
- (5) Zaražene biljke moraju se ukloniti. Ovlašteno lice mora da provjeri da osoba koja je odgovorna za vođenje evidencije u matičnjaku evidentira razloge gore opisanog gubitka koji je posljedica štetnih organizama ili nekih drugih faktora.
- (6) Svi zasadi namijenjeni za proizvodnju kategorije deklariranog/certificiranog materijala za razmnožavanje ne smiju sadržavati biljke koje pokazuju simptome štetnih bolesti uzrokovanih virusima.
- (7) Sadni materijal koji se koristi za proizvodnju reznica podloga, reznica plemki za kalemljenje, reznica za korjenjake, loznih korjenjaka i loznih kalema se može uzimati samo iz rasadnika u kojima je obavljen službeni nadzor i koji su odobreni.
- (8) Ovlašteno lice pri nadzoru mora što preciznije procijeniti količinu upotrebljivog materijala i to evidentirati u Zapisnik.

Član 33.

(Službeni nadzor matičnjaka podloga namijenjenih za proizvodnju standardnog materijala)

- (1) Ovlašteno lice vrši vizuelni pregled kako bi provjerio da biljke nisu zaražene štetnim organizmima navedenim u stavu (4) Priloga I Pravilnika o stavljanju u promet materijala za razmnožavanje vinove loze.
- (2) Službeni nadzor je zasnovan na testovima za utvrđivanje zdravstvenog stanja bilja koje se provode prema općeprihvaćenim metodama za otkrivanje navedenih bolesti. Testovi se moraju vršiti najmanje svakih 10 godina, počevši od petogodišnjih matičnjaka.
- (3) Ukoliko ovlašteno lice obavlja službeni nadzor svih biljaka, zdravstveni testovi se trebaju provoditi svakih 10 godina, počevši od matičnjaka starih 10 godina.
- (4) Stopa gubitka u matičnjacima koja je posljedica djelovanja štetnih organizama ne smije prelaziti 10 %.
- (5) Zaražene biljke moraju se ukloniti. Ovlašteno lice mora da provjeri da osoba koja je odgovorna za vođenje evidencije u matičnjaku evidentira razloge gore opisanog gubitka koji je posljedica štetnih organizama ili nekih drugih faktora.
- (6) Svi zasadi namijenjeni za proizvodnju materijala za razmnožavanje kategorije standardni, ne smiju sadržavati biljke koje pokazuju simptome bolesti uzrokovanih virusima.
- (7) Sadni materijal koji se koristi za proizvodnju reznica podloga, reznica plemki za kalemljenje, reznica za korjenjake, loznih korjenjaka i loznih kalema se može uzimati samo iz rasadnika u kojima je obavljen službeni nadzor i koji su odobreni.

- (8) Ovlašteno lice pri nadzoru mora što preciznije procijeniti količinu upotrebljivog materijala i to evidentirati u Zapisnik.

Član 34.

(Službeni nadzor sadnog materijala u prporištu)

- (1) Prporište mora da bude propisno izolirano, ne smije se podizati unutar vinograda ili matičnjaka. Minimalna udaljenost od vinograda ili matičnjaka mora biti tri (3) metra. Ovlašteno lice obavlja godišnji pregled kako bi uvrдио da su biljke bez prisustva štetnih organizama.
- (2) Pored ovog pregleda mogu se provesti i odgovarajuća testiranja i/ili drugi službeni nadzori.

Član 35.

(Dodatni službeni nadzori-matičnjaka i prporišta)

Kada u postupku službenog nadzora dobavljač nije zadovoljan rezultatima službenog nadzora može tražiti od Organa za potvrđivanje dodatni službeni nadzor.

Član 36.

(Popunjavanje Obrasca zapisnika o službenom nadzoru)

Ukoliko ovlašteno lice utvrdи da materijal ispunjava standarde u pogledu kvaliteta i zdravlja bilja koji su propisani ovim Pravilnikom, podnosiocu zahtjeva se izdaje potvrda na odgovarajućem Obrascu navedenom u Prilogu I ovog Pravilnika.

Član 37.

(Službeni nadzor sadnog materijala nakon rezanja, kalibriranja, označavanja i pakiranja)

- (1) U slučaju sadnog materijala vinove loze namijenjenog za stavljanje u promet kao deklarirani/certificirani ili standardni materijal, svaka kalibrirana, označena i zatvorena partija

mora biti pregledana od strane ovlaštenog lica na mjestu proizvodnje.

- (2) Ovlašteno lice, po potrebi otvara i pregleda 10 % pakiranja ili snopova kako bi provjerio materijal i ustanovio da li zadovoljava standarde za stavljanje u promet prema odredbama ovog Pravilnika, provjerava minimalni i maksimalno dozvoljeni promjer za reznice, njihovu dužinu, broj korijena i broj pojedinačnih reznica u svakom pakiranju ili snopu.
- (3) Ovlašteno lice provjerava da li materijal ispunjava uslove navedene u Prilozima I i II Pravilnika o stavljanju u promet materijala za razmnožavanje vinove loze.
- (4) Nakon pregleda ovlašteno lice ponovo zatvara pakiranje ili snop.

Član 38.

(Prilozi)

Prilog I je sastavni dio ovog Pravilnika i isti se objavljuje zajedno sa Pravilnikom.

Član 39.

(Datum stupanja na snagu Pravilnika)

Ovaj Pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH", a početak će se primjenjivati šest mjeseci od dana stupanja na snagu.

Broj UZZB-01-1-02-2-1091-1/13

31. decembra 2013. godine

Sarajevo

Direktor

Radenko Radović, s. r.

PRILOG I – OBRASCI

Obrazac broj 1.

 (Naziv i adresa dobavljača)

Broj telefona: _____

MB: _____

Datum: _____

PRIJAVA
za stručni nadzor nad sjemenskim usjevom krompira

Prijavljujem sjemenski usjev _____ radi obavljanja stručnog nadzora.

 Odgovorna stručna osoba za proizvodnju sjemena po ovoj prijavi je _____
 (ime i prezime, telefon i mobtel)
1. SJEMENSKI USJEV

SORTA HIBRID	ZASIJANA SJ. KAT.	PARCELA			PRED- USJEV	DATUM SJETVE	DEKLARACIJA/CERTIFIKAT	
		K.O.	k.č.br.	m ²			Broj	Datum

Napomena: Obvezno priložiti deklaraciju/certifikat i skicu lokacije, te izvještaj o izvršenoj analizi zemljišta na ekonomski štetne nematode za krompir

M.P.

Stručno osposobljeno lice:

Obrazac broj 2.

Zapisnik broj _____
o obavljenom službenom nadzoru nad sjemenskim usjevom krompira

Podnosilac prijave: _____

Adresa: _____

Vrsta: _____ Sorta: _____ Kategorija: _____

Prijavljena površina za nadzor, ha: _____ Parcela: _____

Plodored:	20.....god.	20.....god.	20.....god.	20.....god.	20.....god.

Broj partije sjemena: _____ Porijeklo – dobavljač: _____

Datum sjetve: _____

Oznaka u polju: DA – NE

Priložena deklaracija s ambalaže: DA – NE

Minimalna prostorna izolacija: DA – NE

Sklop usjeva po m²: _____

Razvojni stadij usjeva: _____ Ujednačenost usjeva: DA – NE

Autentičnost sorte: DA – NE, Genetska čistoća u %: _____ Polijeganje u %: _____

ELEMENTI OCJENJIVANJA (broj po nadziranoj jedinici)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	Prosjeak
1. Atipične biljke:														
Zbir														
2. Druge vrste:														
Zbir														
3. Zdravstveno stanje (bolesti i štetočine - latinski naziv):														
Zbir														

Nadzirana površina - ha: _____ Odbijena površina – ha: _____ Priznata površina - ha: _____

Napomena dobavljaču: _____

Procjena prinosa, kg/ha (u zadnjem pregledu) _____

Ukupno kg _____

Usjev se priznaje: DA – NE u kategoriju: _____

Datum pregleda: _____

Stručno osposobljeno lice: _____

Ovlašteno lice: _____

Obrazac broj 3.

(Naziv i sjedište dobavljača)

(Naziv rasadnika odnosno objekta i mjesta)

Registarski broj: _____

Datum upisa: _____

**PRIJAVA
za odabir matičnih nasada****PRIJAVLJENI NASAD**

Redni br.	Vrsta	Sorta	Podloga	Kategorija	Porijeklo sadnog materijala	Broj stabala (grmova)	Godina sadnje	Kat. općina čestice	Broj kat.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

Napomena: Obavezno priložiti deklaracije ili uvjerenja i skicu lokacije

Stručno osposobljeno lice navedeno u ovoj prijavi je: _____

Broj telefona: _____

Datum: _____

M.P.

Dobavljač: _____

Obrazac broj 4.

(Naziv i sjedište Organa za potvrđivanje)

**ZAPISNIK
o obavljenom odabiru matičnih nasada**

(Naziv i sjedište dobavljača)

(Naziv rasadnika odnosno objekta i mjesta)

Registarski broj: _____

Datum upisa: _____

Redni br.	Vrsta	Sorta	Podloga	Kategorija	Porijeklo sadnog materijala	Broj stabala (grmova)	Godina sadnje	Kat. općina čestice	Broj kat.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

Datum: _____

Stručno osposobljeno lice:

M.P.

Ovlašteno lice:

Obrazac broj 5.

KNJIGA MATIČNIH NASADA

(plemki ili podloga)

Proizvodna godina : _____

(Naziv i sjedište dobavljača poljoprivrednog sadnog materijala)

Registarski broj: _____

Datum upisa: _____

(Naziv rasadnika odnosno objekta i mjesta)

Površina u ha _____

 Broj i datum zapisnika o odabiru _____
 (upisuje se broj i datum zapisnika posljednjeg obavljenog odabira)

Redni br.	Vrsta	Sorta	Klon	Podloga	Klon	Kategorija	Količina*	Katastarska čestica i broj***
1	2	3	4	5	6	7	8	9
.	.	.	.	.	.	.	.	
.	.	.	.	.	.	.	.	
.	.	.	.	.	.	.	.	
.	.	.	.	.	.	.	.	
.	.	.	.	.	.	.	.	
.	.	.	.	.	.	.	.	

Obvezno priložiti:

* zapisnik,

***skicu lokacije, izvod iz zemljišne knjige s ucrtanim stablima.

Zaključno s rednim brojem _____

 Upis podataka provjerio _____
 (naziv i sjedište Organa za potvrđivanje i ovlaštenog lica)

M.P.

Datum: _____

Stručno osposobljeno lice: _____

Obrazac broj 6.

 (Naziv i sjedište dobavljača)

 (Naziv rasadnika odnosno objekta i mjesta)

Registarski broj: _____

Datum upisa: _____

PRIJAVA

za službeni nadzor nad proizvodnjom poljoprivrednog sadnog materijala voća i vinove loze

 (naziv i sjedište Organa za potvrđivanje)

Redni br.	Vrsta	Sorta	Klon	Podloga	Klon	Kategorija	Procijenjena količina*	Katastarska čestica i broj**
1	2	3	4	5	6	7	8	9
.	.	.	.	.	.	.	.	
.	.	.	.	.	.	.	.	
.	.	.	.	.	.	.	.	
.	.	.	.	.	.	.	.	
.	.	.	.	.	.	.	.	
.	.	.	.	.	.	.	.	

Obvezno priložiti:

*deklaracije ili drugi dokument kojim dokazuje količinu,

**skicu lokacije.

Stručno osposobljeno lice navedeno u ovoj prijavi je _____

Broj telefona: _____

Datum: _____

Dobavljač

M.P.

Obrazac broj 7.

(Naziv i sjedište Organa za potvrđivanje)

ZAPISNIK br. _____
o obavljenom službenom nadzoru matičnog nasada

(Naziv i sjedište dobavljača)_____
(Naziv rasadnika odnosno objekta i mjesta)

Registarski broj: _____

Datum upisa: _____

Utvrđuje se autentičnost i čistoća vrste, sorte, podloge i klon u proizvodnji poljoprivrednog sadnog materijala.

PREGLEDANI NASAD

Redni br.	Vrsta	Sorta	Klon	Podloga	Klon	Kategorija	Broj stabala (grmova)	Procijenjena količina*
1	2	3	4	5	6	7	8	9
.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.

*Upisuje se pri drugom pregledu stručnog nadzora

Naložene agrotehničke mjere _____

Količina sadnog materijala koja ne zadovoljava osnovne zahtjeve kvaliteta.

PREGLEDANI NASAD

Redni br.	Vrsta	Sorta	Klon	Podloga	Klon	Kategorija	Broj stabala (grmova)	Procijenjena količina*
1	2	3	4	5	6	7	8	9
.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.

Naložene mjere proizvođaču _____

Datum: _____

Stručno osposobljeno lice:

M.P.

Ovlašteno lice:

Obrazac broj 8.

(Naziv i sjedište Organa za potvrđivanje institucije)

ZAPISNIK br. _____

o obavljenom službenom nadzoru nad proizvodnjom poljoprivrednog sadnog materijala voća i loze

(Naziv i sjedište dobavljača)

(Naziv rasadnika odnosno objekta i mjesta)

Registarski broj: _____

Datum upisa: _____

Utvrđuje se autentičnost i čistoća vrste, sorte, podloge i klona u proizvodnji poljoprivrednog sadnog materijala.

PREGLEDANI NASAD

Redni br.	Vrsta	Sorta	Klon	Podloga	Klon	Kategorija	Broj stabala (grmova)	Procijenjena količina*
1	2	3	4	5	6	7	8	9
.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.

*Pri prvom pregledu stručnog nadzora upisuje se prijavljena, a pri drugom procijenjena količina.

Naložene agrotehničke mjere _____

Količina sadnog materijala koja ne zadovoljava osnovne zahtjeve kvaliteta.

PREGLEDANI NASAD

Redni br.	Vrsta	Sorta	Klon	Podloga	Klon	Kategorija	Broj stabala (grmova)	Procijenjena količina*
1	2	3	4	5	6	7	8	9
.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.

*Pri prvom pregledu stručnog nadzora upisuje se prijavljena, a pri drugom procijenjena količina.

Naložene mjere proizvođaču _____

Datum: _____

Stručno osposobljeno lice:

Ovlašteno lice:

Obrazac br. 9

(naziv i sjedište dobavljača)

Jedinstveni registarski broj dobavljača: _____

Datum upisa: _____, godina

(naziv sadnog materijala)

PRIJAVA

za službeni nadzor proizvodnje sadnog materijala poljoprivrednog bilja ukrasnih vrsta i presadnica povrća

Redni broj	Proizvodna površina	Količina proizvedenog materijala	Vista	Sorta	Klon	Podloga	Partija	Plodored (ako je bitno)	Broj Dekl./cert.

Broj katastarske
čestice: _____

Stručno osposobljeno lice: _____

Datum: _____

M.P.

Dobavljač:

Obrazac br. 10

(naziv i sjedište dobavljača)

Jedinstveni registarski broj dobavljača: _____

Datum upisa: _____ . godina

Proizvodnja: _____

(naziv sadnog materijala)

EVIDENCIJA PROIZVODNJE SADNOG MATERIJALA

Redni broj	Proizvodna površina	Količina proizvedenog materijala	Vista	Sota	Klon	Podloga	Partija	Podred	Broj Dekl./cett.

Zaključno sa rednim brojem: _____

Datum: _____

Obrazac br. 11

**OBRAZAC POTVRDE O KVALITETU I ZDRAVSTVENOM STANJU SADNOG MATERIJALA POVRĆA
I UKRASNOG BILJA**

Opis sadnog materijala: _____
Rod/Vrsta: _____
Sorta (ako je poznato): _____
Ime dobavljača i njegov registarski broj: _____
Količina kontroliranog sadnog materijala: _____

Sadni materijal opisan iznad kontroliran je u skladu sa Pravilnikom o službenom nadzoru sadnog materijala poljoprivrednog bilja u Bosni i Hercegovini i ispunjava standarde u pogledu kvaliteta i zdravlja bilja.

Datum nadzora:

Potpis ovlaštenog lica: